

UNIwersYTET RZESZOWSKI
WYDZIAŁ FILOLOGICZNY
INSTYTUT FILOLOGII ANGIELSKIEJ

Magdalena Trinder

**Wpływ poziomu ekstrawersji, poczucia umiejscowienia kontroli
oraz płci na umiejętności receptywne w akwizycji języka drugiego**

Rozprawa doktorska
napisana pod kierunkiem
dr hab. prof. UR Agnieszki Uberman

Rzeszów 2016

Streszczenie

Wprowadzenie

Dziedzina, jaką jest przyswajanie drugiego języka, w swoim założeniu dotyczy w dużej mierze procesu zdobywania przez ucznia biegłości językowej. Kiedy Krashen (1985) wciąż skupiał się na mechanizmie, który by wyjaśnił ten proces, uwaga innych zaczęła skupiać się na indywidualnym podejściu do ucznia. Wtedy też Peter Shehan (1989) w swojej nowatorskiej pracy rozwinął wątek indywidualnych cech ucznia i ich wpływu na przyswajanie języka. Najczęściej wymieniane dziś to te konwencjonalne, takie jak: status społeczny, stosunek do przedmiotu czy motywacja, a także te mniej oczywiste, np. orientacja religijna.¹ Niniejsza rozprawa doktorska poświęcona jest korelacji pomiędzy trzema z czynników, ale przede wszystkim skupia się na badaniu ich wpływu na stopień biegłości językowej na poziomie szkół wyższych.

Zmienne wybrane do badania to: płeć – czynnik poddany analizie ze względu na wysoki wskaźnik kobiet studiujących język obcy na poziomie uniwersyteckim, ale również z powodu przekonania, iż kobiety uzyskują wyższe wyniki podczas jego nauki (por. Arabski 1999); poziom ekstrawersji – jako zmienna wskazana przez Ehrman (2008), która stwierdza, że uczniów odnoszących sukcesy w nauce języka cechuje osobowość introwertyczna; oraz poczucie umiejscowienia kontroli (LOC) – z racji tego, że jest zmienną relatywnie mało zbadaną w dziedzinie akwizycji języka, ale są podstawy, by przypuszczać (Lefcourt 1982), że wewnętrzne poczucie umiejscowienia kontroli determinuje osiąganie lepszych rezultatów.

W odniesieniu do sprawności językowych uczestników eksperymentu postanowiono skupić się na umiejętnościach receptywnych – słuchaniu i czytaniu. Powodem takiego wyboru był po pierwsze fakt, iż sprawności te są nierozdzielalną częścią oceny osiągnięć podczas nauki praktycznej języka, a po drugie – to, że na podstawie wyników przeprowadzonych testów można było dokonać analizy ilościowej.

Rozprawa podzielona jest na cztery rozdziały, z których pierwszy poświęcony jest taksonomii najważniejszych pojęć w pracy oraz teorii z dziedziny akwizycji drugiego języka. Rozdział drugi zawiera opis wybranych cech indywidualnych uczniów, został w nim przedstawiony rozwój oraz obecny stan badań dotyczących wpływu poszczególnych czynników na naukę języka drugiego. Oprócz trzech wyżej

¹ Por. Rastegar, Heidari i Razmi 2013.

wymienionych zmiennych, które są przedmiotem badań w rozprawie, opisane zostały również te różnice uznane za istotne w procesie adaptacji drugiego języka. Powodem takiego wyboru było założenie możliwie pełnego przedstawienia oraz wyjaśnienia złożoności ich wpływu na proces nauczania drugiego języka. Takie podejście pozwoliło także na określenie homogeniczności w branej pod uwagę populacji.

Część praktyczna rozprawy została podzielona na dwie mniejsze całości. W rozdziale trzecim przedstawiono hipotezy, obraną metodologię oraz wyniki przeprowadzonych badań. Z kolei rozdział czwarty dotyczy analizy wyników otrzymanych w badaniu ilościowym i jakościowym oraz prezentacji poszczególnych wniosków.

Podstawy teoretyczne

Ze względu na to, że na przyswajanie drugiego języka wpływa wiele czynników, to – pomimo różnych badań teoretycznych i eksperymentalnych – w izolacji trudno jest ocenić wpływ poszczególnych zmiennych na ten proces. Jak wcześniej wspomniano, wybór czynnika osobowości był podyktowany studium przeprowadzonym w Kanadzie przez Madeline Ehrman (2008), która skupiła się na badaniu osobowości i jej wpływu na osiągnięcie sukcesu w nauce języka obcego. W swojej pracy posłużyła się ona wskaźnikiem psychologicznym służącym do określenia typu osobowości, który został opracowany przez Isabel Briggs Myers. Na podstawie wyników przeprowadzonych badań uznała, iż ucznia odnoszącego sukces charakteryzuje introwertyczny typ osobowości, związany z kierowaniem się intuicją.

Dewaele i Furnham (1999) zasugerowali w swojej pracy, iż poziom ekstrawersji w zależności od typu zadań odgrywa odmienną rolę. Uczniowie o osobowości ekstrawertycznej lepiej radzą sobie w sytuacjach, które wymagają zdolności do zapamiętywania krótkotrwałego, np. w zadaniach związanych z komunikacją, natomiast uczniowie o osobowości introwertycznej odnoszą sukcesy w zadaniach, w których dominująca jest rola pamięci długotrwałej. Dzięki tej ostatniej uczący się mają dostatecznie dużo czasu, aby wykorzystać cały swój potencjał.

Jeśli chodzi o aspekt poczucia umiejscowienia kontroli w odniesieniu do akwizycji języka drugiego, badania przeprowadzone przez White'a (1999) oraz Hsieha i Schallerta (2008) wykazują pozytywną korelację pomiędzy wewnętrznym poczuciem umiejscowienia kontroli a wysokimi osiągnięciami. Wyniki te potwierdzają wcześniej zaprezentowane założenia co do relacji pomiędzy poczuciem umiejscowienia kontroli

a sukcesem na poziomie akademickim (Bar-Tal and Bar-Zohar 1977). W kwestii czynnika płci wyróżnić można badania (Arabski 1999; Catalán 2003; Piasecka 2010), z których wynika, iż kobiety uzyskują lepsze efekty podczas nauki drugiego języka. Powyżej wymienione przykłady dotychczasowych badań nad wpływem przyjętych zmiennych na akwizycję drugiego języka stanowią model teoretyczny, który posłużył do sformułowania hipotez.

Metodologia

Przedmiotem badań w tej dysertacji jest analiza zależności pomiędzy trzema czynnikami niezależnymi – mianowicie: poziomem ekstrawersji, poczuciem umiejscowienia kontroli oraz płcią – a ich wpływ na umiejętności receptywne (jako zmienne zależne). Na tej podstawie wysunięto następujące hipotezy:

1. Zakłada się, że introwertycy osiągają wyższe wyniki w czytaniu; w tej dziedzinie średni wynik dla mężczyzn w badanej próbie jest wyższy niż dla kobiet.
2. Zakłada się, że ekstrawertycy osiągają wyższe wyniki w słuchaniu, a średni wynik dla kobiet w badanej próbie jest wyższy niż dla mężczyzn.
3. Przypuszcza się, iż podczas analizy najwyższych wyników ze słuchania i czytania oczekiwany profil ucznia to kobieta z tendencją do osobowości introwertycznej i z wewnętrznym poczuciem umiejscowienia kontroli.

Dodatkowo sformułowano następujące problemy szczegółowe:

1. Jaki jest rozkład introwersji/ekstrawersji w badanej próbie?
2. Jaka jest zależność pomiędzy płcią a poziomem ekstrawersji w badanej próbie?
3. Jakim poczuciem umiejscowienia kontroli charakteryzują się badani uczniowie?
4. Jaka istnieje zależność pomiędzy płcią a poczuciem umiejscowienia kontroli w badanej próbie?
5. Jaka jest zależność pomiędzy poczuciem umiejscowienia kontroli a poziomem ekstrawersji w badanej próbie?
6. Jaka jest zależność pomiędzy wynikami ze słuchania i czytania w badanej próbie?

Badaniem objęto losowo wybranych studentów Uniwersytetu Rzeszowskiego, którzy zgłębiają wiedzę na studiach magisterskich w Instytucie Filologii Angielskiej

UR. Powodem, dla którego próba dotyczyła właśnie takiej grupy, była przede wszystkim kwestia homogeniczności branej pod uwagę populacji, a także możliwość obserwowania jej przez dłuższy okres i przeprowadzenia wystarczającej liczby testów.

Co do metod badawczych – w niniejszej rozprawie przedstawiono badania mieszane, a dokładnie kierowano się schematem sekwencyjnej strategii eksploatacyjnej, która polega na wyjaśnieniu i interpretacji wyników ilościowych, a następnie pozyskiwaniu uzupełniających danych jakościowych, służących głębszej analizie (Creswell 2014:224).

Badanie ilościowe trwało przez jeden semestr. Przeprowadzono w tym czasie dziesięć testów ze słuchania i tyle samo z czytania.² Co istotne, taka strategia pozwoliła na wyeliminowanie czynników wypaczających wyniki badań, takich jak pogoda czy gorsze samopoczucie, i dokładniejsze ustalenie poziomu umiejętności receptywnych w badanej grupie. Przy przeprowadzaniu testów użyto pilotów do odpowiedzi, co usprawniło proces zbierania danych. Ponadto studenci zostali poproszeni o wypełnienie dwóch kwestionariuszy do pomiaru zmiennych – *Skali I-E J. Rottera* w opracowaniu R. Drwala do ustalenia poczucia umiejscowienia kontroli oraz *Kwestionariusza osobowości Eysencka* do ustalenia poziomu ekstrawersji. Do pozyskania i analizy wyników na etapie badań jakościowych użyto protokołu wywiadu, przygotowanego przez autorkę rozprawy w związku z potrzebą uzupełnienia danych o informacje potrzebne do wyciągnięcia wniosków, które pozwoliłyby obalić postawione hipotezy. Wywiad został przeprowadzony z piętnaściorgiem metodologicznie wybranych uczestników: dwoma mężczyznami i dwiema kobietami o wysokim poziomie ekstrawersji, którzy różnili się wynikami; dwoma mężczyznami i dwiema kobietami o niskim poziomie ekstrawersji, którzy różnili się wynikami; jednym mężczyzną i jedną kobietą z wysokim wynikiem z czytania, a niskim ze słuchania; jednym mężczyzną i jedną kobietą z wysokim wynikiem ze słuchania, a niskim z czytania; ponadto trzema osobami, które stanowiły obraz przyjętych hipotez.

Wyniki

Zebrane dane zostały poddane analizie statystycznej; za pomocą testu nieparametrycznego Spearmana wyliczone zostały średnie (tabela 1) oraz związki korelacyjne uwzględniające wszystkie zmienne (tabela 2 i 3). W celu zweryfikowania

² Do przeprowadzenia testów użyto *Objective Proficiency 2nd Ed.* (2013), *Proficiency Testbook 1* (2012) and *Proficiency Testbuilder 4th Edition* (2013).

postawionych hipotez użyto analizy regresji ANOVA (tabela 4 i 5), której wyniki znajdują się poniżej.

GENDER		Średni wynik – czytanie (%)	Średni wynik – słuchanie (%)	Poczucie umiejscowienia kontroli (1-29)	Poziom ekstrawersji (1-10)
K	MEAN	73,01	70,28	14,51	4,43
	MEDIAN	73,50	72,50	14,00	5,00
	N	76	76	76	76
	STANDARD DEVIATION	16,275	14,578	4,110	2,125
	MINIMUM	40	30	4	1
	MAXIMUM	100	96	23	10
M	MEAN	76,62	74,38	13,81	4,00
	MEDIAN	73,50	75,50	14,00	3,50
	N	26	26	26	26
	STANDARD DEVIATION	10,241	9,745	4,454	2,530
	MINIMUM	57	56	6	1
	MAXIMUM	96	95	26	10
Ogółem	MEAN	73,93	71,32	14,33	4,32
	MEDIAN	73,50	74,00	14,00	4,00
	N	102	102	102	102
	STANDARD DEVIATION	15,004	13,585	4,189	2,230
	MINIMUM	40	30	4	1
	MAXIMUM	100	96	26	10
Mann-Whitney u test (p)		,265	,392	,286	,355

Tabela 1. Średnie wyniki z czytania i słuchania, poczucie umiejscowienia kontroli oraz poziom ekstrawersji w stosunku do płci

Kobiety			Poziom ekstrawersji (1-10)	Poczucie umiejscowienia kontroli (1-29)	Średni wynik – słuchanie (%)	Średni wynik – czytanie (%)
Rho Spearmana	Poziom ekstrawersji (1-10)	Współczynnik korelacji	1,000			
		Istotność (dwustronna)	.			
		N	76			
	Poczucie umiejscowienia kontroli (1-29)	Współczynnik korelacji	-,214	1,000		
		Istotność (dwustronna)	,063	.		
		N	76	76		

Rho Spearmana	Średni wynik – słuchanie (%)	Współczynnik korelacji	,043	-,014	1,000	
		Istotność (dwustronna)	,710	,901	.	
		N	76	76	76	
	Średni wynik – czytanie (%)	Współczynnik korelacji	-,093	,155	,489**	1,000
		Istotność (dwustronna)	,425	,182	,000	.
		N	76	76	76	76

Tabela 2. Korelacja Spearmana dla populacji żeńskiej

Mężczyźni			Poziom ekstrawersji (1-10)	Poczucie umiejscowienia kontroli (1-29)	Średni wynik – słuchanie (%)	Średni wynik – czytanie (%)
Rho Spearmana	Poziom ekstrawersji (1-10)	Współczynnik korelacji	1,000			
		Istotność (dwustronna)	.			
		N	26			
	Poczucie umiejscowienia kontroli (1-29)	Współczynnik korelacji	,093	1,000		
		Istotność (dwustronna)	,651	.		
		N	26	26		
	Średni wynik – słuchanie (%)	Współczynnik korelacji	-,220	-,069	1,000	
		Istotność (dwustronna)	,281	,739	.	
		N	26	26	26	
	Średni wynik – czytanie (%)	Współczynnik korelacji	,356	-,013	,039	1,000
		Istotność (dwustronna)	,075	,950	,850	.
		N	26	26	26	26

Tabela 3. Korelacja Spearmana dla populacji męskiej

Model		Współczynniki niestandardyzowane		Współczynniki standaryzowane	t	Istotność
		B	Błąd standardowy	Beta		
1	(Stała)	66,641	6,614		10,076	,000
	Płeć K-0 M-1	3,897	3,437	,114	1,134	,260
	Poziom ekstrawersji (1-10)	-,068	,679	-,010	-,101	,920
	Poczucie umiejscowienia kontroli (1-29)	,460	,361	,128	1,274	,206

Tabela 4. Współczynniki dla korelacji pomiędzy zmiennymi niezależnymi a średnim wynikiem czytania

Model		Współczynniki niestandardyzowane		Współczynniki standaryzowane	t	Istotność
		B	Błąd standardowy	Beta		
1	(Stała)	69,192	6,014		11,504	,000
	Płeć K-0 M-1	4,132	3,126	,133	1,322	,189
	Poziom ekstrawersji (1-10)	-,131	,617	-,022	-,213	,832
	Poczucie umiejscowienia kontroli (1-29)	,115	,328	,035	,350	,727

Tabela 5. Współczynniki dla korelacji pomiędzy zmiennymi niezależnymi a średnim wynikiem słuchania

Powyższe wyniki analizy wskazują na brak zależności pomiędzy badanymi zmiennymi – zarówno dla populacji żeńskiej, jak i męskiej. Z analizy regresji ANOVA wynika, na podstawie bardzo niskich wartości współczynnika β , iż poziom ekstrawersji, poczucie umiejscowienia kontroli oraz płeć nie ma mają wpływu na osiągnięcie sprawności czytania czy słuchania. W związku z tym, opierając się na efektach badania ilościowego, należy w tej kwestii stwierdzić wynik zerowy.

Na podstawie analizy jakościowej wykazano między innymi, iż wiek, w którym badani rozpoczęli naukę, był bardzo podobny i nie ma wpływu na poziom sprawności receptywnych. Taki sam wniosek można wysnuć, jeśli chodzi o kwestię obcowania z daną kulturą, zwykle determinującą sukces, czyli opanowanie biegłości językowej. Co

więcej, dane uzyskane z wywiadu jakościowego stały się podwaliną wyróżnienia trzech aspektów, z których dwa pierwsze wydają się mieć bezpośredni wpływ na proces przyswajania drugiego języka. Okazało się, że wyższe wyniki uzyskali studenci wykonujący pracę zawodową oraz ci, którzy świadomie stosują odpowiednie strategie w rozwiązywaniu zadań. Przeprowadzenie analizy jakościowej pozwoliło również na weryfikację poziomu motywacji, który spadał w trakcie procesu uczenia się, ale nie wykazało korelacji pomiędzy utrzymującą się motywacją a osiągnięciami uczniów.

Ponadto okazuje się, że analizując uzyskane dane, pojawia się więcej pytań niż odpowiedzi, co daje podstawę do stwierdzenia, iż w przypadku uczniów zaawansowanych wysokie wyniki nie są determinowane takimi czynnikami jak poziom ekstrawersji, poczucie umiejscowienia kontroli czy płeć. Biorąc pod uwagę przedstawiony w rozprawie model teoretyczny, można założyć, że wyniki te są właściwe dla uczniów niezaawansowanych oraz innej grupy badanych.

Wydaje się zasadnym zarekomendowanie badań długoterminowych, które pozwoliłyby na uwzględnienie większej liczby zmiennych, umożliwiając jednocześnie pełniejsze wyjaśnienie mechanizmów wpływających na sukces lub porażkę w procesie przyswajania języka.